

Tháng 9 vừa qua đã là một tháng "vượt càn" của khối EC: cuộc khủng hoảng tiền tệ và cuộc trưng cầu dân ý tại Pháp về việc phê chuẩn hiệp ước Maastricht là hai sự kiện có quan hệ qua lại với nhau và cùng gây tác động nơi tiến trình hợp nhất châu Âu mà trong đó việc thống nhất tiền tệ là một khâu then chốt. Hậu quả là khối EC bước qua tháng 10 với một khuôn mặt khác biệt hơn, nếu không muốn nói là đã bị "méo mặt". Nhìn lại tháng 9 vừa qua, tốt nhất là bắt đầu bằng cuộc trưng cầu dân ý về hiệp ước Maastricht tại Pháp và sau đó trở lại với cuộc khủng hoảng tiền tệ châu Âu.

MAASTRICHT ĐỒNG Ý HAY KHÔNG ĐỒNG Ý

Tháng 12.91, trong những ngày mà Liên Xô tan rã thì tại Maastricht (Hà Lan) các nhà lãnh đạo EC đã ký kết bản hiệp ước nhất thể hóa 12 nước EC về mọi phương diện trong nội hân hoan ngất ngời khiến người ta liên tưởng đến ca khúc *A time for us* trong phim *Roméo et Juliette*: "A world of shining hope for you and me" (một thế giới đầy hy vọng rạng rỡ cho bạn và cho tôi). Theo đúng tinh thần các bản hiến pháp của các nước EC, bản hiệp ước này sẽ chỉ còn đợi quốc hội các nước phê chuẩn nữa là xong. Thế nhưng trước làn sóng không hài lòng ngày

càng dâng cao trong dân chúng và các đảng phái, một số chính phủ đã nghĩ đến việc đưa bản hiệp ước này ra trưng cầu ý dân. Đan Mạch là nước đầu tiên thực hiện điều này và lá phiếu "KHÔNG ĐỒNG Ý" của người dân Đan Mạch hôm 2.6.92 đã gây choáng váng các chính phủ EC. Tổng thống Pháp Mitterrand cảm thấy cần thiết để cho người dân tự tay quyết định, ông vội vã loan báo tổ chức trưng cầu dân ý. Trong 3 tháng, cả nước Pháp sôi sục "tìm hiểu" về bản hiệp ước này trong nhiều góc độ (ủng hộ, không ủng hộ). Càng "tìm hiểu" dư luận càng nghiêng về phía không ủng hộ: lần đầu tiên số ý kiến KHÔNG đã đạt tỉ lệ

51% trong một cuộc thăm của BVA hôm 23 và 24.8 lúc đúng bốn tuần trước cuộc trưng cầu dân ý. Cả khối EC còn sốt rét vì lẽ nếu 56 triệu người dân Pháp không đồng ý với hiệp ước Maastricht thì nghĩa là 1/6 dân số EC sẽ đứng ngoài khối này chứ không phải Đan Mạch với hơn 5 triệu người mới chỉ là 1/60 dân số EC; ngược lại Pháp cùng với Đức chỉ là hai trụ cột của EC, nếu Pháp không phê chuẩn hiệp ước Maastricht, tiến trình hợp nhất châu Âu 12 nước coi như chấm dứt. Tất cả những khúc khúc quanh này về lá phiếu của người Pháp sẽ được thể hiện từ ngày từng giờ trên các trường tiền tệ châu Âu.

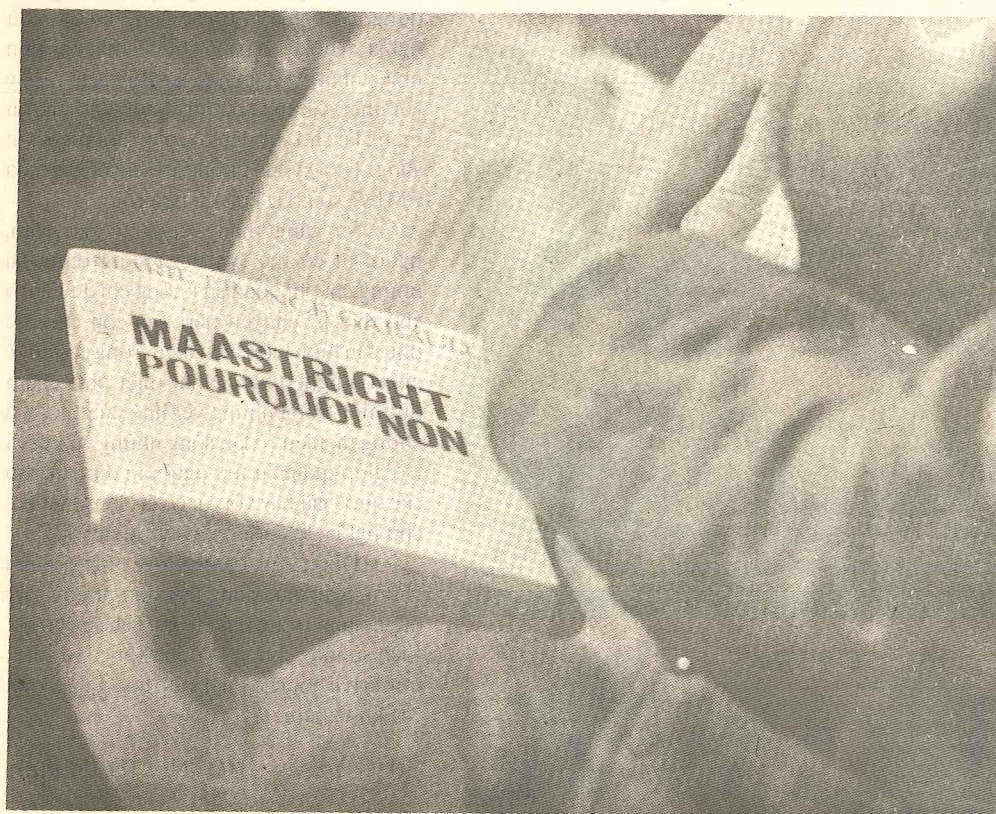
KINH TẾ TẠI CHÁNH THẾ GIỚI THÁNG 9-1991

DANH ĐỨC

MAASTRICHT : MUỐI N DUNG CĂN BẢN

Được ký kết vào ngày 12.1992 tại Maastricht, hiệp ước này nối tiếp hiệp ước Roma ngày 25.3.1957 thành lập thị trường chung châu Âu lúc đó mới chỉ gồm 6 nước sáng lập là Bỉ, Đức, Hà Lan, Luxembourg, Pháp và Ý. Từ hiệp ước Roma 1957 đến hiệp ước Maastricht 1991, lần lượt Đan Mạch gia nhập vào năm 1972, Ireland vào năm 1973, Hy Lạp năm 1981 rồi đến Bồ Đào Nha và Tây Ban Nha vào năm 1986. Hiệp ước Maastricht 1991 gồm nội dung căn bản như sau:

1. Tiếp tục thống nhất tiền tệ trong 3 giai đoạn. Giai đoạn I bắt đầu từ 1.7.1990, kết thúc vào 31.12.1993, gồm các bước: bãi bỏ kiểm soát hối đo và đồng qui các chính sách kinh tế. Giai đoạn II bắt đầu 1.1.1994 gồm việc thành lập Viện tiền tệ châu Âu (IME) và đặt nhân ngân hàng trung ương châu Âu (BCE). Giai đoạn III, bắt đầu sớm nhất vào ngày 1.1.1999 bao gồm việc thiết lập một đồng tiền chung

nhất (ECU) và một Ngân hàng trung ương châu Âu (BCE) độc lập. Anh và Đan Mạch được quyền không tham gia giai đoạn III này.

2. Chính sách ngoại giao và an ninh thống nhất với UEO (Liên hiệp Tây Âu) như là cỗ máy quốc phòng chung.

3. Quốc tịch châu Âu thống nhất. Các công dân châu Âu có quyền bầu cử và ứng cử trong các cuộc bầu cử cấp châu Âu và nơi địa phương họ đang cư ngụ.

4. Tính bổ sung trong việc phân quyền giữa cộng đồng châu Âu và các quốc gia thành viên.

5. Nghị viện châu Âu.

6. Hội đồng châu Âu, bộ máy hành pháp châu Âu.

7. Tư pháp và nội chính thống nhất trong các lĩnh vực như quyền tị nạn, nhập trú, chiếu khán, cảnh sát.

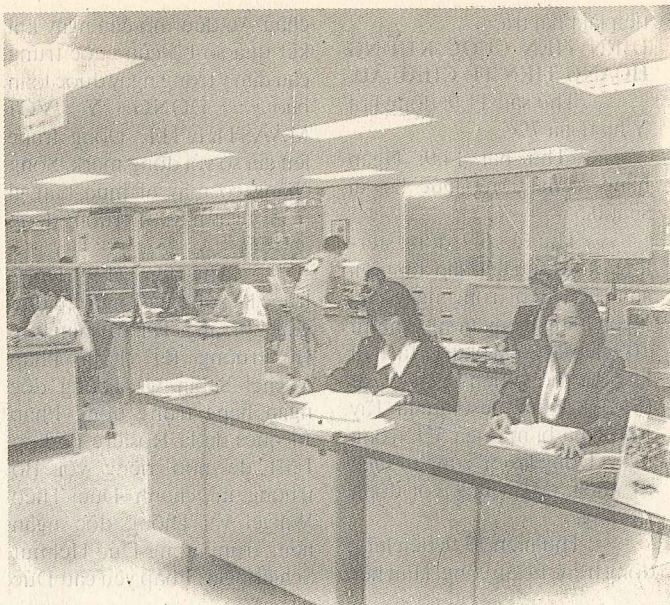
8. Quỹ tương trợ nhằm giúp đỡ các khu vực nghèo nhất.

9. Quyền can thiệp vào các lĩnh vực giáo dục, y tế, huấn luyện, công kỹ nghệ.

10. Tiến tới một chính sách xã hội chung.

MAASTRICHT: CUỘC TRUNG CẦU DÂN Ý TẠI PHÁP NGÀY 20.9.1992 VÀ CÁC PHẢN ỨNG SAU ĐÓ

1. Lúc 20 giờ ngày 20.9.92. Tổng thống Pháp Mitterand đã có thể đọc một bài diễn văn truyền hình ngắn cảm ơn lá phiếu ĐỒNG Ý của 51,05% cử tri Pháp và một lần nữa nhắc lại viễn tượng một châu Âu hợp nhất sẽ đem lại. Song lá phiếu đa số quá khiêm tốn này đã không đủ trọng lượng để giải toả tâm trạng bi quan, hoài nghi về tương lai châu Âu hợp nhất (euroseptique). Thủ tướng Anh John Major tuy đã thoát được gánh nặng của những sức ép đe dọa nội các của ông - cuộc khủng hoảng của đồng sterling đã suy tụt nửa hất văng Bộ trưởng tài chính Norman Lamont - song vẫn phải điều chỉnh lại lập trường. Cần nhớ rằng ngay trong nội bộ Bảo thủ cầm quyền, lập trường "duy Maastricht" của ông John Major cũng đã bị cánh của bà Thatcher đá phá. Khẩu hiệu "Maastricht là tốt lành cho

châu Âu. Maastricht cũng tốt lành cho Anh quốc" mà ông John Major đưa ra từ tháng 12.91 đã trở nên lỗi thời. Từ tâm trạng hân hoan vì châu Âu (euro-enthousiasme), sau ngày 20.9 ông Major đã phải giữ một khoảng cách lớn hơn với châu Âu: sau khi đã rút đồng sterling ra khỏi hệ thống tiền tệ châu Âu vào giữa tuần trước (hôm 16.9), ông Major tuyên bố Anh sẽ chỉ thông qua hiệp ước Maastricht một khi vấn đề Đan Mạch được giải quyết. Mà Đan Mạch, sau lá phiếu KHÔNG hôm 2.6, thì lại đòi xét lại bản hiệp ước này trước khi có thể tổ chức một cuộc trưng cầu dân ý khác trong năm tới. Các nước như Bỉ, Hà Lan, Tây ban Nha đồng thanh loan báo sẽ mở một chiến dịch thông tin sâu rộng về nội dung hiệp ước này nơi dân chúng trước khi quốc hội của họ thông qua bản hiệp ước này. Ngay cả Đức vốn cùng với Pháp là trụ cột của chương trình châu Âu hợp nhất cũng bị nhiễm "virus hoài nghi". Cuộc gặp gỡ Helmut Kohl - Francois Mitterand tối thứ ba 22.9 - hai ngày sau cuộc trưng cầu dân ý ở Pháp là một cố gắng vớt vát những gì còn lại của niềm lạc quan vì châu Âu (euro-optimisme). Song chính sự im lặng tuyệt đối sau cuộc hội đàm tay đôi này tại điện Elysée - không hợp báo, không thông cáo chung, đã phản ánh những âu lo của họ! Một mặt cả hai muốn lảng lảng hành động để

cứu đồng franc Pháp đang khủng hoảng; mặt khác, họ muốn giữ bí mật về những nhượng bộ mà họ sẽ phải chấp nhận trong cuộc họp thượng đỉnh của khối EC ngày 16.10 tới tại London. Trong một cuộc phỏng vấn ngắn ngủi dành cho đài truyền hình ZDF của Đức, ông Kohl mới chịu bật mí đôi chút: "Ở cuộc họp thượng đỉnh châu Âu, sẽ phải xác định đâu là những ước nguyện và những sợ hãi của dân chúng... nếu cần thiết sẽ phải đi trở lại". Có thể châu Âu sẽ vẫn hợp nhất song không cùng một tốc độ chung cho các nước mà sẽ tùy tình hình mà mỗi nước sẽ tự quyết định tốc độ cho mình.

CUỘC KHỦNG HOẢNG TIỀN TỆ CHÂU ÂU: AI THÙ LỢI?

Sẽ không ngoa và không phải là "chup mũ" nếu nói rằng chính những tay đầu cơ tiền tệ đã kịch liệt "phá hoại" tiến trình hợp nhất châu Âu, đặc biệt là trong lĩnh vực thống nhất tiền tệ. Vì lẽ một khi tại châu Âu chỉ lưu hành một đồng ECU duy nhất thì các tay đầu cơ này sẽ không còn hưởng lợi qua những sự chuyển nhượng ngoại tệ hầu hưởng chênh lệch tỉ giá giữa các tiền tệ châu Âu. Cũng sẽ là không ngoa nếu nói rằng tháng 9 vừa qua các thị trường tiền tệ châu Âu đã là những "bãi chiến trường" giữa các chính phủ, các ngân hàng trung ương và các tay đầu cơ tiền tệ.

Hai cây bút về tài chính của tờ *Libération* đã mô tả chân dung của những tay đầu cơ này như sau:

"Tất nhiên vẫn có những kẻ đầu cơ có dụng mạo giống như hình ảnh mà người ta vẫn tưởng tượng: ẩn núp trong thien đường thuê vụ, nằm phè cạnh nhận bên bờ piscine, chung quanh là cả một "xâu" điện thoại, trước mắt là màn hình máy vi tính... Những tay này thật ra chẳng nặng ký là bao và cũng chẳng có ảnh hưởng gì nơi thị trường. Mỗi ngày trên các thị trường tiền tệ có 700 tỷ dollars được chuyển nhượng và trên số 700 tỷ đó, các tổ chức tài chính các loại từ công ty bảo hiểm đến quỹ hưu bổng (tư nhân)... chỉ hoạt động trong mức 100 tỷ thôi. Thêm vào số đó còn phải kể đến những văn phòng cố vấn tài chính được thân chủ uỷ nhiệm quản lý tài sản của họ, kể cả được phép lâu lâu lại phiếu lưu với đồng tiền của thân chủ, tỉ như nếu e rằng đồng franc mất giá họ bèn đổi cả số vốn của thân chủ sang đồng mark. Các ngân hàng mới chính là những tay đầu cơ chủ yếu: khoảng 500 tỷ dollars chuyển nhượng hàng ngày.. Các tay thủ lĩnh đều ở London: "Khi London đóng cửa, trên thế giới cũng không có thị trường tiền tệ nữa" đây là câu ngạn ngữ của thế kỷ 20, thí dụ về một "phi vụ" đầu cơ thật đơn giản: tôi vay 100 triệu franc nơi thị trường tiền tệ, tôi bán đi để đổi lấy đồng mark, tôi đợi giờ phút mà đồng franc xuống giá nhất trong ngày (theo tôi nghĩ) để bán ra đồng mark, mua vào đồng franc, trả nợ và lãi, và bỏ túi-a quên, máy tính của ngân hàng sẽ nhập số lời thu được vào trong tài khoản của tôi. Nhóm đầu cơ thứ ba là các nhà công kỹ nghệ. Họ đầu cơ theo cách của họ: nếu một xí nghiệp lớn chỉ chậm ra lệnh chi trả trong chốc lát để đợi thời điểm thuận lợi nhất đối với tiền tệ mà họ phải thanh toán thì xí nghiệp họ sẽ "tiết kiệm" được một số tiền không phải là nhỏ".

Tất nhiên, vai trò của các chính phủ thông qua các ngân hàng trung ương cũng không phải là nhỏ. Vũ khí của các chính phủ là lãi suất ngắn hạn

và tỉ giá tiền tệ của họ. Tỉ như trong trường hợp Đức, vốn đang xuất siêu và đang cần nhập khẩu thật nhiều hàng hóa và dịch vụ để đáp ứng nhu cầu của nước Đức thống nhất để chống lạm phát tăng tỷ giá đồng mark sẽ khiến cho hàng nhập khẩu rẻ hơn đối với người tiêu thụ ở Đức. Ngược lại, Mỹ vẫn đang nhập siêu, cần xuất khẩu càng nhiều càng tốt, thì vũ khí chọn lựa hiện thời là hạ tỉ giá đồng dollar. Trong cuộc chiến trong tháng 9 chống lại các kẻ đầu cơ, hai ngân hàng trung ương Pháp và Đức đã cộng tác với nhau để cố triệt hạ những kẻ đầu cơ muốn đánh quy đồng franc. Lấy thí dụ một tay đầu cơ vay nợ 10 triệu franc

tiền lãi phải trả. DIỄN TIẾN CUỘC KHỦNG HOẢNG TIỀN TỆ CHÂU ÂU

. Thứ sáu 11.9: đồng lira Ý hạ tỉ giá 7%.

. Thứ hai 14.9: Ngân hàng trung ương Đức hạ lãi suất 0,5%.

. Thứ tư 16.9: đồng sterling Anh, sau hai lần tăng lãi suất liên tiếp trong ngày của Ngân hàng trung ương Anh từ 10% lên 12% đã phải tự tách ra khỏi hệ thống tiền tệ châu Âu (SME). Đồng peseta của Tây Ban Nha bị mất giá 5% trong ngày. Đồng lira Ý cũng tự tách ra khỏi SME cùng với đồng sterling.

. Thứ năm 17.9: đến lượt đồng franc bị tấn công. Hầu hết

châu Âu đều mở cửa ngay khi kết quả sơ bộ của cuộc trưng cầu dân ý trong ngày được loan báo : ĐỒNG Ý VỚI MAASTRICHT. Đồng franc lên giá so với đồng mark. Song chẳng có mấy ai mua bán gì trong ngày này; thị trường đang chờ đợi.

. Thứ hai 21.9: Đồng franc lại xuống giá ngay từ đầu giờ buổi sáng. Tại Washington, Bộ trưởng tài chính Pháp Michel Sapin và Thống đốc ngân hàng trung ương Pháp Jacques de la Rosière bỏ họp FMI để họp riêng với Bộ trưởng tài chính Đức Theo Waigel và Thống đốc ngân hàng trung ương Đức Helmut Schlesinger. Pháp yêu cầu Đức

"Không có gì khiến phải điều chỉnh tỉ giá giữa đồng franc và đồng mark". Trong số các chỉ ký ở cuối bản thông cáo chung chữ ký của Thống đốc ngân hàng trung ương Đức Helmut Schlesinger "nặng ký" nhất đây là một đảm bảo chính thức của Đức.

8 giờ 20 phút: Ngân hàng Pháp quốc tăng lãi suất qua ngày từ 10,5% lên 13%, Ngân hàng trung ương Đức hạ lãi suất 0,5%. Điều này có nghĩa là tất cả những ai đã vay mượn bằng đồng franc để mua và bán đồng mark đều phải lỗ nặng: trả lãi suất (của đồng franc) cao hơn, hưởng lãi suất (của đồng mark) thấp hơn, coi như lỗ 3%. 8 giờ 30 phút: Bộ trưởng tài chính Pháp Michel Sapin tuyên bố trên đài Europe 1: "Dưới thời Cách Mạng Pháp, người ta chặt đầu những kẻ đầu cơ kia kia". Điều gì đã khiến các tay đầu cơ kinh hãi? Đó là lần đầu tiên trong lịch sử tiền tệ châu Âu, Ngân hàng trung ương Đức đã phá lệ để cứu đồng franc. Theo quy định ERM (European exchange rate mechanism) tháng 3.1979 các ngân hàng trung ương phải và chỉ được phép can thiệp tức bán ra tiền tệ của mình, để giải tỏa sức ép của tiền tệ của mình nơi một tiền tệ khác trong khối EC một khi đồng tiền này tăng hay sụt giá trong biên độ $\pm 2,25\%$ so với tỷ giá bản lề, nếu tỷ giá bị rơi hoặc tăng hơn mức $\pm 2,25\%$, phải chính thức điều chỉnh tỷ giá. Thế nhưng trong ngày 23.9 này đồng franc đã xuống giá thấp hơn tỉ giá được cho phép: 3,4305 franc mới đổi được 1 mark. Lẽ ra Pháp phải chính thức hạ tỷ giá đồng franc, song Đức đã phá lệ can thiệp ào ạt.

. Thứ năm 24.9 : Thị trường tiền tệ từ từ bớt căng thẳng. Các ngân hàng trung ương Đức, Pháp "trường vốn" hơn các tay đầu cơ.

Cuộc họp thượng đỉnh EC ngày 16.10 sẽ phải tìm được giải đáp cho bài toán sau: tỉ giá của các tiền tệ châu Âu sẽ phải được điều chỉnh lại ra sao so với đồng mark? Từ đó mới có thể tiếp tục bàn đến việc hợp nhất châu Âu.

hôm thứ ba 22.9 khi đó đồng franc ở tỉ giá 1 mark = 3,42 franc, y đã đổi được 292 triệu marks và nuôi hy vọng chính phủ Pháp sẽ hạ tỉ giá đồng franc so với đồng mark ngay trong tuần lễ đó. Tối thứ ba đó, hai ông Kohl - Mitterrand đã quyết định làm tất cả để cứu đồng franc (tung ra 10 tỷ đồng mark để mua vào đồng franc, tăng lãi suất - lãi suất qua ngày được đẩy từ 10,5% lên 13%); kết quả là đến cuối tuần 1 mark chỉ còn ăn 3,38 franc. Hậu quả là tay đầu cơ vay 10 triệu francs hôm thứ ba, đổi lấy đồng mark đến cuối tuần phải đổi lại đồng franc, chỉ còn có 9,88 triệu francs trong tay coi như lỗ đứt 120.000 francs, đó là chưa tính

tất cả các tay đầu cơ của Mỹ đều buôn đồng franc. Trong cả buổi chiều, Ngân hàng trung ương Pháp mua vào đồng franc.

. Thứ sáu 18.9: ngày thứ sáu "đen" của đồng franc. Trên tất cả các màn hình vào đầu giờ buổi sáng, mẫu tin của Reuter với vồn vện một câu: "Ngân hàng Pháp quốc không mở cửa các ghi-xê". Lãi suất các ngân hàng - lãi suất qua ngày tăng vọt như hỏa tiễn, có lúc lên đến 80%. 10 phút sau, trên màn hình Reuter, Ngân hàng Pháp quốc loan báo "trở lại tham gia thị trường". Hỗn loạn xảy ra trong ngày này.

. Chủ nhật 20.9: Mọi điều chưa từng thấy trong lịch sử: tất cả các thị trường hối đoái

giúp đỡ cứu đồng franc.

. Thứ ba 22.9: Tin đồn Đức điều chỉnh tỷ giá đồng mark và Pháp cũng điều chỉnh tỉ giá đồng franc càng khiến cho thiên hạ buôn đồng franc. Ngân hàng trung ương Pháp tung đồng mark ra, mua vào đồng franc khiến cho các kẻ đầu cơ hoan hỉ xoa tay: "Xong rồi, chỉ đến hết tuần này là Ngân hàng trung ương Pháp can số mark dự trữ". Chiều tối đó tại điện Elysée, TT Mitterrand gặp Thủ tướng Kohl. Tại Washington hai ê kíp tài chính Đức- Pháp cùng hoạch định sách lược chung.

. Thứ tư 23.9: Lúc 8 giờ 15 phút, bản thông cáo chung Pháp-Đức được đưa ra: